

ОГЛЯД СИСТЕМ АНТИПЛАГІАТУ, ХАРАКТЕРНІ НЕДОЛІКИ

Згідно зі статтею 42 п. 4 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII порушенням академічної доброчесності вважається *академічний плагіат* – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Для боротьби з плагіатом в Україні використовують електронні засоби перевірки наукових текстів. Найбільш розповсюджені з них: *Антиплагиат.ру*, *ETXT-антиплагиат*, *Адвего-Плагиатус*, *text.ru-Антиплагиат*, *StrikePlagiarism*, *ПЛАГИА*, *UNPLAG*.

Усі системи антиплагіату мають власні недоліки. Розробники працюють в першу чергу над усуненням тих недоліків, які пов'язані із можливістю обману системи.

Але є ряд недоліків, притаманних всім системам, завдяки яким цілком самостійну роботу система розглядає як плагіат. Серед них:

- 1) неможливість заміни користувачем за допомогою синонімів слів, які масово використовуються, або наукових термінів;
- 2) складність зробити унікальним невеликий текст, у той час як легко підвищити процент оригінальності за рахунок великого обсягу матеріалу;
- 3) відсутність 100 % об'єктивної оцінки оригінальності роботи;
- 4) визначення деякими програмами цитат або посилань на джерела як плагіат;
- 5) складність написання унікальних текстів з технічних, історичних, економічних, медичних та інших наук, в яких використовуються спеціальна термінологія;
- 6) технічні неполадки в роботі систем;
- 7) отримання незбіжних результатів під час перевірки одного й того ж тексту в різний час.

Через це, навіть якщо людина пише текст самостійно, програми із досить великою вірогідністю можуть визначити його елементи як плагіат.

Л. А. Клименко, М. А. Мірошник

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Академічній доброчесності в сучасному дискурсі протиставляється категорія академічної нечесності (*academic misconduct, dishonesty*), основні прояви якої знаходимо у таких видах діяльності:

- штучне створення вигаданих даних чи фактів на підтримку положень, які пропонуються автором у науковій праці;
- фальсифікація даних (falsification) – полягає у свідомій зміні чи модифікації вже наявних даних для підтвердження тих чи інших наукових висновків дослідника;
- хабарництво в академічній сфері (bribery) – незаконне вимагання від певної особи матеріальних чи грошових цінностей в обмін на академічну вигоду (наприклад, хабар за іспит чи письмову роботу);
- академічний саботаж (sabotage) – вчинення дослідником таких дій, які дають йому можливість отримати нелегітимну академічну вигоду чи зменшити її для інших членів академічної групи чи спільноти (наприклад, шляхом затягування процесу рецензування роботи автора для використання результатів у власних цілях, знищення певних даних відносно інших дослідників-конкурентів);
- професорська нечесність (professorial misconduct) – зловживання окремими представниками професорсько-викладацького складу своїми службовими обов'язками з метою примусу і тиску на колег чи студентів;
- академічне шахрайство (cheating) – така поведінка студентів, коли в ході виконання навчальних завдань використовують в корисливих цілях недозволені матеріали, інформацію чи інші допоміжні засоби. Найпоширенішою формою академічного шахрайства є списування, зокрема за посередництвом шпаргалок, через підглядання у роботу сусіда під час іспиту, колективна співпраця між студентами заради отримання спільної для всіх вигоди, вчинення дій, направлених на передчасне та незаконне ознайомлення зі змістом екзаменаційних білетів тощо;
- плагіат (plagiarism) – академічна поведінка, яка характеризується такими ознаками: «коли певна особа використовує слова, ідеї чи результати праці, що належать іншому визначеному джерелу чи людині без вказування посилання на джерело, з якого вона була запозичена у ситуації, в якій правомірно очікується вказування авторства оригіналу з метою отримати певну користь, пошану, вигоду, які не обов'язково мають бути грошового характеру».

Протидія масштабній академічній недоброчесності у вітчизняній вищій школі не повинна зводитися до окремих гучних кампаній, які до того ж буде очолювати освітянська бюрократія, діяльність якої і є однією з головних причин процвітання академічної нечесності у вищій школі. Академічна недоброчесність у вищій школі є системною проблемою, а тому її вирішення потребує системних змін, які мають відбуватися паралельно формуванню системи забезпечення якості вищої освіти.

За результатами іншого національного опитування було виявлено, що на питання «Чому студенти вдаються до списування або купівлі різних робіт, які повинні робити самостійно?» 45 % респондентів відповіли: «Тому, що купити чи списати потрібну роботу дуже просто і доступно», а 31,4 % – «Тому, що студенти не бачать зв'язку між цими завданнями та

їхньою майбутньою професією». При цьому багато з них віддають високий пріоритет здобуванню якісної освіти та отриманню належного рівня знань у вищій школі.

Академічна доброчесність, з одного боку, є складною міждисциплінарною категорією, яка поєднує в собі етичні норми й правила поведінки людини в освітньо-науковому середовищі та механізми й інструменти, за допомогою яких такі реалізуються на практиці. З іншого, існує цілий комплекс чинників, передусім морально-культурних, інституційних, освітньо-виховних, які впливають ззовні чи зсередини на університет, визначаючи його спроможність та прагнення протидіяти академічній нечесності. У будь-якому разі така цілісна система норм, правил, устроїв потребує значних ресурсів, часу та навіть волі й мужності окремих осіб для свого утвердження, і в жодному випадку не може з'явитись одномоментно чи випадково.

В. М. Бутенко, О. В. Головка, Н. В. Прищенко

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ТА ІНОЗЕМНИХ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Отримання співавтором доповіді цінного досвіду ментора гарвардського курсу CS 50 (Computer Science 50) «Основ програмування» відкрило розуміння умов імплементації принципів академічної доброчесності для студентів, що навчаються за іноземними навчальними програмами та студіями. Студентам більшості українських закладів, здебільшого вищої освіти, пропонується проходити перевірку на академічну доброчесність за певними процедурами з зазначенням у стандартних документах факту відповідності встановленим критеріям. Громадський проект масових відкритих онлайн-курсів (МВОК) «Prometheus» обмежено застосовує імплементовані правила академічної доброчесності. При проходженні оригінального курсу CS 50 й виявленні порушень "КОДЕКСУ ЧЕСТІ" заклад вищої освіти залишає за собою право відраховувати студента з курсу. Отже, студент самостійно приймає рішення про ризики щодо виконання принципів академічної доброчесності та несе повну відповідальність за порушення кодексу. А якщо експерти доведуть на дисциплінарній комісії факт порушення зазначеного кодексу, то пройде процедура відрахування тільки з курсу, а не з університету.

Таке застосування санкцій має диференційний, прагматичний, персональний характер й не призводить до «втрати» студента університетом та змушує студента проходити цей курс повторно або сплачувати кошти за інший курс. Такий підхід більш диференційний та краще мотивує студентів дотримуватися правил академічної доброчесності.